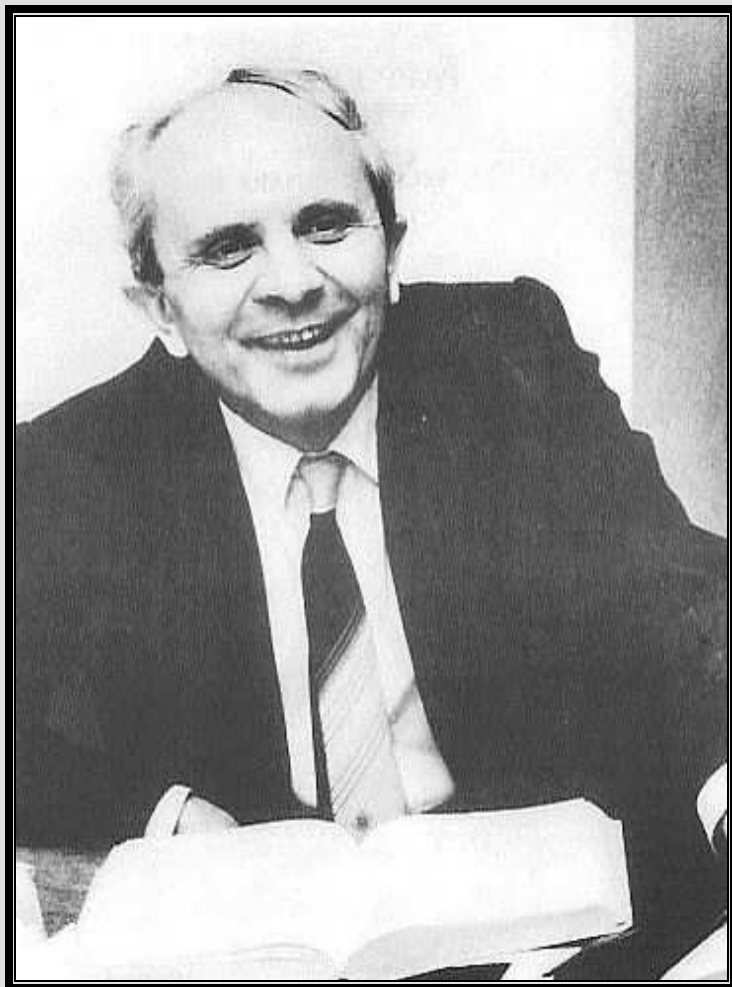

PAPP FERENC OLVASÓKÖNYV

Szerkesztette: Klaudy Kinga

Előszó: Kiefer Ferenc

Bibliográfia: Bolla Kálmán

A szövegek gondozói

Cs. Jónás Erzsébet

É. Kiss Katalin

Fenyvesi István

Hell György

Hidasi Judit

Kiss Gábor

Klaudy Kinga

Laczik Mária

Lendvai Endre

Lengyel Zsolt

Mihalovics Árpád

Pete István

Répásy Györgyné

Soproni András

Székely Gábor

Szóllósy-Sebestyén András

T. Molnár István

Tóth Etelka

Uzonyi Pál

TINTA KÖNYVKIADÓ

PAPP FERENC ÉLETRAJZA

Kiefer Ferenc, Magyar Tudomány, 2002/2. 216

Papp Ferenc 1930. szeptember 19-én született Budapesten. Középiskolai tanulmányainak befejezése után 1948-ban látott hozzá az Eötvös Kollégium diákjaként az orosz és a francia nyelv elmélyült tanulmányozásához olyan tanárok irányításával, mint Gyergyai Albert, Gáldi László, Hadrovics László, Tamás Lajos, Kniezsa István. Szakmai pályafutását az Eötvös Loránd Tudományegyetem Orosz Intézetének aspiránsaként kezdte meg, *A jelzős szerkezetek főbb kérdései az orosz irodalmi nyelvben* című kandidátusi disszertációját 1956 őszén védte meg.

1955-ben lett a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem oktatója, ahol hamarosan megbízást kapott az Orosz Nyelvészeti Tanszék vezetésére. Nem kevesebb, mint harminc évet töltött a debreceni egyetemen, ahol tudományos tevékenységével és oktatói munkájával elérte, hogy Debrecen nemcsak a hazai, hanem a nemzetközi russzisztikának is központjává vált. 1975-ben szervezte meg az első országos russzisztikai konferenciát, és ezzel a magyar tudomány életében páratlanul hosszú életű, 25 évig tartó konferencia-sorozatot indított útjára. Iskolateremtő egyénisége ezeken a konferenciákon bontakozott ki igazán, itt nevelte fel a fiatal russzistáknak és alkalmazott nyelvészeknek azt a nemzedékét, amely ma is a tudomány élvonalában dolgozik, és ma is Papp Ferenc-tanítványnak vallja magát.

Kandidátusi értekezése után russzisztikai munkásságának következő fontos állomása az 1968-ban megjelent (két társszerzővel írt) *Kursz szovremennogo russzkogo jazyka* című egyetemi tankönyv, amelyből nemzedékek tanulták az orosz nyelv rendszerét. Nyelvtanát nemzetközileg is a legjobb orosz nyelvtanok között tartják számon. Könyvei közül kiemelkedik a *Könyv az orosz nyelvről* című, 1979-ben megjelent munkája, amely az orosz nyelv rejtelseibe vezeti be az olvasót. Ez a könyv iskolapéldája annak, hogy hogyan lehet eredeti tudományos eredményeket magas színvonalon, és mégis közérthető, élvezetes stílusban kifejteni. Néhány évvel később, 1984-ben látott napvilágot az általa vezetett orosz-magyar kontrasztív nyelvészeti munkálatok eredményeként a *Contrastive Studies Hungarian–Russian* című tanulmánygyűjtemény. Utolsó műve, a *Moszkvai szemantikai iskola* című tanulmánykötet 2000-ben jelent meg. Ez a kötet áttekintést ad az orosz szemantikai iskola nagy alakjainak jelentéstani munkásságáról, akikhez személyes barátság is fűzte.

Papp Ferenc magyar nyelvészeti kutatásai is jelentősek. Munkássága fordulatot hozott a magyar leíró nyelvészetbe – elsősorban a morfológiába, a morfofonológiába és a lexikográfiába – mind szemléletmódját, mind módszereit, mind eredményeit illetően. A magyar leíró nyelvészethez azok a megállapításai jelentik a legfontosabb hozzájárulást, amelyeket az *Értelmező szótár* teljes főnévanyagának, több mint 31 000 főnévnek a számítógépes feldolgozása alapján fogalmazott meg. Már a hatvanas években lyukkártyákra rögzítette az *Értelmező szótár* szavait, majd URAL 2 és ODRA típusú számítógépeken rendszerezte az adatokat. Ezt az anyagot azóta egyre újabb és újabb adathordozókra konvertálják, és ma is ezek szolgálnak mindenféle számítógépes szótárkészítői tevékenység alapjául.

Papp Ferenc 60-as évekbeli magyar leíró nyelvészeti tevékenységével a lexikográfiát is forradalmasította Magyarországon. Maga a melléktermékként elkészült, 1969-ben megjelent szóvégmutato (a tergo) szótár is halhatatlan ötlet. A szótár újabb és újabb kiadásokban jelenik meg, és a műfordítóktól a reklámszakemberekig egyre többen forgatják *A magyar nyelv szóvégmutato szótára* című művet hamarosan újabb könyv követte, az 1975-ben megjelent *A magyar főnév paradigmatis rendszere* (Leírás és automatikus szintézis) című akadémiai doktori értekezése. Ez a munkája a magyar nyelv alaktanára vonatkozó leíró és

elméleti kutatásoknak ma is nélkülözhetetlen forrása. Ebből a munkából a magyar főnév ragozására vonatkozó minden fontos adatot megtudhatunk, azonban nemcsak adatforrásról van szó: a könyv számos elméleti megállapítása ma is megállja a helyét. Számítógépes nyelvészeti oldalról nézve pedig ebben a munkájában találjuk az első, a magyar főnévi alakokra vonatkozó generáló (szintetizáló) szabályokat. A számítógépen levő adatok megkönnyítették a statisztikai jellegű vizsgálatokat is. Alapvetően új és korszerű felfogást tükröznek ide vonatkozó művei. Azt, hogy az etimológiát is fontos kutatási területnek tartotta, bizonyítja az 1973-ban megjelent *Tőszókincsünk etimológiai rétegenkénti hangstatisztikája* című munkája. A költői nyelv iránti érdeklődését mutatja az 1974-ben megjelent (társszerzőként írt) *Ady Endre költői műveinek fonémastatisztikája* című könyve, amelyben példát nyújt a számítógép hasznosítására a stílus és a költői nyelv megismerésében.

Cikkeiben, tanulmányaiban (számuk meghaladja a kétszázat), akárcsak könyveiben, eleinte orosz filológiával illetve a transzformációs elemzés orosz nyelven történő alkalmazásával foglalkozik, később azonban általános és magyar nyelvészeti kérdések felé is fordul, s egyidejűleg a matematikai nyelvészetre specializálódva megveti a hazai számítógépes kutatások alapját. Igen értékesek azok a kezdeményezései is, amelyek a gépi nyelvészettnek a nyelvtörténetben való alkalmazását illetik. Tanulmányaiban a nyelvtudomány legkülönbözőbb kérdéseire szól hozzá: foglalkozott hangtannal, alaktannal, mondattannal, a gépi fordítás kérdéseivel, a nyelvoktatás különböző szempontjaival, lexikográfiai kérdésekkel, orosz-magyar kontrasztív nyelvészettel, és korát megelőzve már a 70-es években a mindennapi nyelvhasználat pragmatikai elemzésével.

Papp Ferenc 1982-től, megosztva idejét Debrecen és Budapest között, a Budapesti Közgazdasági Egyetem Nyelvi Intézetét vezette, 1985 és 1988 között pedig az ELTE BTK Általános és Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékének volt a vezetője. 1985-ben végleg Budapestre költözött, és az MTA Nyelvtudományi Intézetének kutatóprofesszoraként megszervezte és elindította az Akadémiai Nagyszótárral kapcsolatos számítógépes munkálatokat. 2000-ben bekövetkezett nyugdíjazásáig ezeket a munkálatokat irányította.

Papp Ferenc tudományszervezőként nagy szerepet játszott a magyarországi alkalmazott nyelvészeti kutatások koordinálásában. Több akadémiai ciklusban volt elnöke az MTA Nyelv- és Irodalomtudományi Osztálya Alkalmazott Nyelvészeti Bizottságának, illetve Munkabizottságának. Tudományos felkészültsége és személyisége rendkívül alkalmas volt arra, hogy az alkalmazott nyelvészett legkülönbözőbb területein dolgozó kutatók tevékenységét összefogja és irányítsa: a fordításelemlettől a gyermeknyelvkutatásig, a szótárkészítéstől a nyelvpedagógiáig. Vértel alkalmazott nyelvész volt, aki a nyelvtudomány minden területén az elméleti eredmények gyakorlati alkalmazhatóságát is szem előtt tartotta.

A bölcsészettudományok művelői akadémikussá választásának átlagéletkorát tekintve Papp Ferenc fiatalon, 46 éves korában lett az MTA levelező, majd kilenc évvel később az MTA rendes tagja. Levelező tagként akadémiai székfoglaló előadását *Magyar és orosz nyelvű szövegek számítógépes vizsgálata* címmel tartotta meg 1978-ban, rendes tagként *Alkalmazott nyelvtudomány* címmel 1986-ban. Az MTA Nyelvtudományi Bizottságában, illetve Alkalmazott Nyelvészeti Munkabizottságában betöltött tisztségén kívül választmányi tagja volt a Nyelvtudományi Társaságnak, szakosztályelnöke a Neumann János Számítógéptudományi Társaságnak, a *Studia Slavica* felelős majd tiszteletbeli szerkesztője, több nyelvtudományi és számítástechnikai folyóirat szerkesztőbizottságának tagja.

Papp Ferenc az általános és alkalmazott nyelvészett, a magyar nyelvészett, és a russzisztika kiemelkedő alakja, a számítógépes nyelvészett hazai úttörője mind tudományos munkásságával, könyveivel és tanulmányaival, mind oktatás- és tudományszervező munkásságával maradandót alkotott, s tanítványainak fáradhatatlan mestere volt.

PAPP FERENC OLVASÓKÖNYV

TARTALOM

- Kiefer Ferenc: Papp Ferenc összegyűjtött írásai elé
Klaudy Kinga: Szerkesztői előszó
- Papp Ferenc nyelvészeti tanulmányai**
- A magyar szószerkezet-rendszer néhány sajátosságáról (1964)
Algoritmus (1965), Kód (1965), Modell (1965)
Szemiótikai jegyzetek (1965)
Strukturális-matematikai-algebrikus (nyelvészet) (1966)
A magyar mondat mélységéről (1966)
Kettős és hármas szófajiságú szavaink (1966)
Tőigéink (1967)
- A lexémák alaktani szerkezete, szófaja és jelentésgazdagsága (1972)
- A mondatnál hosszabb szövegegységek végső szerkesztése, avagy az idegen nyelvű
beszéd kvázi-helyessége (1972)
Szövegszó, szóalak, lexéma (1974)
- Konkordancia: írói szótár előkészítése számítógépen (1975)
Jel, jelentés (1977)
Szavak – jelentés (1979)
Mondat, szöveg (1979)
- Az oroszul beszélő ember emberközelből (1979)
Írástanítás – a nyelvész szemével (1983)
Apai név (1983)
- Anyanyelv és idegen nyelv a verbális asszociációk tükrében (1984)
Félmélyszerkezet (1984)
Pragmatika és nyelvoktatás (1986)
- Alkalmazott nyelvtudomány. Akadémiai székfoglaló (1986)
A betű (1991)
A debreceni Thésaurusz (2000)
- Függelék**
- Lomonoszov és a magyar nyelv (1995)
Два аспекта анализа художественной структуры повести Ч. Айтматова
«После сказки (Белый пароход) (1972)
- Some Aspects of Linguistic Communication in Two Recent
Hungarian Literary Works (1982)
A filmszinkronizálás és szemiotika (1976)
Szakértői vélemény (1981)
- Papp Ferenc műveinek bibliográfiája**

